

Nr 43

Utlåtande i anledning av motioner om statligt stöd till hembygdsföreningar för miljövårdsinsatser.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 981 av herr *Svanström m. fl.* och II: 1114 av herrar *Glimmér* och *Polstam* hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att frågan om statligt stöd till hembygdsföreningar för aktiva miljövårdsinsatser blir föremål för utredning och förslag.

Motionärerna nämner bland de organisationer som sedan gammalt arbetar med vård av fornlämningar, landskapsvård och bevarandet av äldre miljöer i fråga om bostäder såväl i stad som på landsbygd särskilt Samfundet för hembygdsvård. Samfundet har länge åtnjutit statsbidrag för sin verksamhet, men det framstår nu som ett livsvillkor att dessa bidrag ökas så att såväl inträffad kostnadsökning som nya aktiviteter kan bestridas. Dessutom torde många hembygdsföreningar vara beredda att ta upp miljövård på sitt program, om de kunde stimuleras därtill av möjligheten att få statsbidrag till sådan verksamhet. Samfundet skulle som riksorganisation lämpligen kunna anförtros rollen av remissorgan, anslagen kan fördelas av naturvårdsverket och naturvårdsintendenten i respektive län fungera som tillsyningsman. Hur denna verksamhet skall planeras, startas och genomföras borde enligt motionärerna lämpligen bli föremål för utredning.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion I: 981.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från *statens naturvårdsverk* och *riksantikvarieämbetet* samt berett *Samfundet för hembygdsvård* tillfälle att inkomma med yttrande.

Statens naturvårdsverk anför följande.

Ur anslaget för naturvårdsupplysning — före 1963/64 anslaget bidrag till Svenska naturskyddsföreningen m. fl. — utgår sedan en följd av år bidrag till vissa ideella organisationers naturvårdsverksamhet. Under senaste tioårsperioden har sådana bidrag utgått enligt följande uppställning

	Svenska natur- skyddsföreningen	Samfundet för hembygdsvård	Övrig natur- vårdsupplysning
1960/61	55 000	50 000	10 000
1961/62	65 000	60 000	10 000
1962/63	75 000	65 000	10 000
1963/64	100 000	80 000	20 000
1964/65	115 000	85 000	50 000
1965/66	180 000	115 000	105 000
1966/67	200 000	125 000	125 000
1967/68	220 000	135 000	145 000
1968/69	235 000	142 000	173 000
1969/70	282 000	150 000	218 000

Liksom riksorganisationerna har utfört och utför ett värdefullt naturvårdsarbete kan organisationerna ute i landet göra goda insatser på det lokala planet.

Statens naturvårdsverk finner emellertid att stödet till sådana lokala organisationer i huvudsak bör vara en kommunal uppgift. De statliga bidragen bör gå till vederbörande riksorganisation, som i sin tur får svara för eventuell vidare fördelning till de lokala organisationerna.

En allmän central bidragsgivning till lokala sammanslutningar skulle dessutom kräva en alltför omfattande och betungande administrativ apparat för bl. a. viss kontroll av de fördelade medlens användning.

Riksantikvarieämbetet uttalar i huvudsak följande.

Landets många hembygdsföreningar har sedan länge, trots att deras ekonomiska resurser ofta varit obetydliga, spelat en väsentlig roll när det gäller vården av kulturminnen och miljöer av olika slag. Med all säkerhet kommer också i framtiden hembygdsföreningarna att få svara för betydande insatser på dessa områden. Att stödja och underlätta deras insatser är enligt ämbetets mening av stor vikt. De ansåg som skulle komma att beviljas för dylika ändamål synes ämbetet dock lämpligast bära fördelas av de centrala statliga myndigheterna på respektive område, d. v. s. genom riksantikvarieämbetet när det gäller kulturminnesvården och genom naturvårdsverket när det gäller naturvården. Ämbetet vill framhålla att sedan landsantikvarieorganisationen nu är väl utbyggd, har landsantikvarierna i allt större omfattning kunnat öka samarbetet med hembygdsföreningarna; de hjälper och stödjer dem i stor utsträckning i deras verksamhet inom miljö- och kulturminnesvårdens områden. En ytterligare intensifiering av dessa kontakter är utan tvivel möjlig och bör kunna bidra till att de medel, som satsas på arbeten inom kulturminnesvårdens område användes än effektivare. Någon särskild utredning om statligt stöd till hembygdsföreningar för aktiva miljövårdsinsatser synes ämbetet icke erforderlig, däremot ett intensifierat samarbete mellan ämbetet och samfundet för hembygdsvård liksom mellan landsantikvarierna och hembygdsföreningarna. Därjämte erfordras, för att ökade resultat skall kunna nås, att större bidrag kan fördelas av de centrala myndigheterna till hembygdsföreningarnas verksamhet inom ovan berörda områden.

Samfundet för hembygdsvård anför bl. a.

För kontakten med medlemsorganisationerna sänds minst fyra gånger per år den stencilerade skriften »Aktuellt från Samfundet». Andra kontaktvägar är kurser och konferenser, till vilka föreningarnas förtroendevalda funktionärer kommer för att få och ge information.

Samfundet har sänt motionerna till sina anslutna hembygdsföreningar och anför vidare med hänvisning härtill.

93 hembygdsföreningar har hittills hunnit besvara frågorna, och nedanstående uppgifter bygger på de inkomna svaren. På frågan huruvida föreningen saknar medel för i motionen nämnda »vårprojekt» svarar 60 ja och 22 nej. 11 har icke besvarat frågan. Det kan vara av intresse att 82 av de svarande föreningarna redan nu förvaltar (äger/disponerar) hembygdsgrändar med mark eller enbart markområde. Den förvaltade markytan är 253 ha och byggnadsytan 29 341 m². Det hela är brandförsäkrat för 21 372 000: —.

Den grupp i samhället — de hembygdsintresserade — på vilken motionärerna vill lägga ytterligare ansvar för miljövårdande åtgärder har, som framgår av resultatet av ovannämnda utredning, stor erfarenhet av denna samhällsfrämjande förvaltningsform.

Samfundet för Hembygdsvård vill därför varmt tillstyrka motionärernas förslag att med ekonomiskt stöd från staten anlita hembygdsförening eller hembygdsintresserad person för miljövårdande uppgifter. Samfundet för Hembygdsvård har givetvis inget att erinra mot förslaget att Samfundet skall verka som remissinstans i den skisserade bidragsorganisationen. Det är då Samfundets avsikt att när så är lämpligt samverka med landsantikvarier och hembygdsföreningarnas länsorganisationer. Motionärernas förslag om höjda anslag till det arbete som utförts av Samfundet för Hembygdsvård måste också, med hänsyn till det alltmer ökande vård- och upplysningsbehovet, anses vara berättigat.

Utskottet

Miljövården och vad därmed sammanhänger är en av de mest centrala frågorna i dagens samhälle. Det är angeläget att möjligheterna att vidga och effektivisera miljövårdsarbetet på olika områden blir väl tillvaratagna. Utskottet delar motionärernas uppfattning att hembygdsföreningarna på sitt verksamhetsfält bör kunna göra betydelsefulla insatser för vården av kulturmiljön i den mån de disponerar över resurser för ändamålet.

Utskottet anser således att möjligheter bör beredas de inom hembygdsvården verksamma organisationerna och föreningarna att på sina arbetsprogram ta upp miljövård i olika former eller där så redan skett utöka denna verksamhet och att staten för dessa syften bör lämna organisationerna och föreningarna ekonomiskt stöd. Det är emellertid med hänsyn bl. a. till vikten av att de statliga medel som ställs till förfogande kommer till så ändamålsenlig användning som möjligt nödvändigt att ett klarläggande sker av frågorna hur en sådan stödverksamhet lämpligen bör utformas och administreras. Utskottet har därför inte ansett sig böra nu ta ställning till de förslag i detta hänseende som framförts i motionerna. En utredning i ämnet bör således komma till stånd men den bör vara förutsättningslös.

Utskottet får med hänvisning till det anförda hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 981 och II: 1114 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att frågan om statligt stöd till hembygdsföreningar för aktiva miljövårdsinsatser blir föremål för utredning och förslag.

Stockholm den 5 maj 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Eric Peterson* (fp), Hedlund* (s), Helge Karlsson (s), Kilsmo (fp), fröken Stenberg (m), herrar Ernst Olsson (cp), Hansson (s), Svanström (cp), Ove Karlsson (s) och fru Florén-Winther (m);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Larsson i Borrbym* (cp), Johansson i Simrishamn (s), Johansson i Skärstad (cp), Wiklund i Härnösand (s), Andersson i Örebro (fp), fru Fränkel (fp), fröken Åsbrink* (s), herrar Häll (s), Thylén (m) och Rosqvist (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Eriksson* i Stockholm och herrar *Hedlund*, *Helge Karlsson*, *Hansson*, *Ove Karlsson*, *Johansson* i Simrishamn, *Wiklund* i Härnösand samt fröken *Åsbrink* och herr *Häll* (samtliga s), vilka ansett att utskottet bort anföra och hemställa följande.

»Miljövården är ett av de mest brännande problemen i dagens samhälle och ställer och kommer under en avsevärd framtid att ställa mycket stora krav på det allmännas resurser. Statens kostnader för åtgärder i syfte att motverka exempelvis vatten- och luftföroreningar samt buller kan således beräknas bli mycket betydande. Som naturvårdsverket framhållit får vidare ett sådant stöd till hembygdsföreningarna som avses i motionerna anses i huvudsak vara en kommunal uppgift, och en central statlig bidragsgivning till föreningarna torde också bl. a. medföra stora administrativa besvärligheter. I sammanhanget bör även beaktas att 1965 års musei- och utställningssakkunniga (MUS 65) prövar frågor om kulturminnesvårdens centrala och lokala organisation m. m.

Mot bakgrunden av det anförda anser sig utskottet, utan att därmed vilja nedvärdera betydelsen av de insatser hembygdsföreningarna kan göra på miljövårdsområdet, inte böra förorda motionärernas förslag om en utredning om särskilt statligt stöd till hembygdsföreningarna för nämnda ändamål. Motionernas syfte bör tillgodoses inom ramen för de medel som ställs till riksorganisationernas förfogande.

Utskottet får alltså hemställa,

att de likalydande motionerna I: 981 och II: 1114 inte må föranleda någon riksdagens åtgärd.»